

ТЭМА 8 ГЕАГРАФІЯ ЛЯСНОЙ ГАСПАДАРКІ СВЕТУ

§ 18-2. Лясная гаспадарка свету, агульная характарыстыка

Успомніце. Што такое лясістасць? Ці раўнамерна размешчаныя лясныя рэсурсы на Зямлі? Чым адрозніваецца геаграфія размяшчэння лясных рэсурсаў у паўночным і паўднёвым паўшар'ях? Якое значэнне мае лес у жыцці чалавека?

Для чаго мы гэта вывучаем? Як вы лічыце, ці магчыма ў наш час чалавеку цалкам адмовіцца ад выкарыстання драўніны і замяніць яе новымі канструкцыйнымі матэрыяламі? Што вы можаце зрабіць у мэтах захавання лясных рэсурсаў? Якія змены прыродных працэсаў выклікаюць скарачэнне плошчы лясных рэсурсаў?

Структура лясной гаспадаркі свету. Ва ўмовах глабалізацыі і транснацыяналізацыі адбываецца змена і ўскладненне галіновай структуры сусветнай гаспадаркі. Адною са структурных частак сучаснай сусветнай эканомікі, якая найбольш дынамічна развіваецца, выступае лясная гаспадарка, якая сфарміравала самастойную галіну — лесапрамысловы комплекс свету.

Паразважаем. Лес — гэта складаная экасістэма, якая закранае амаль кожны від жывога на планеце. Прыбраць лес з гэтага ланцуга раўназначна разбурэнню экалагічнай раўнавагі як у рэгіёне, так і ва ўсім свеце. Вы згодныя з гэтым сцвярджаннем ці прытрымліваецеся іншага пункту гледжання?

У Міжнароднай стандартнай галіновай класіфікацыі відаў эканамічнай дзейнасці лясная гаспадарка падзяляецца на лесаводства і лесанарыхтоўкі. Па абагульненым вызначэнні ФАО, Еўростата, Міжнароднай арганізацыі трапічных лясоў і Эканамічнай камісіі ААН, для Еўропы сектар лясной гаспадаркі ўключае вытворчасць, транспарціроўку шырокага спектра тавараў і вырабаў лясной галіны і экспартна-імпартныя аперацыі.

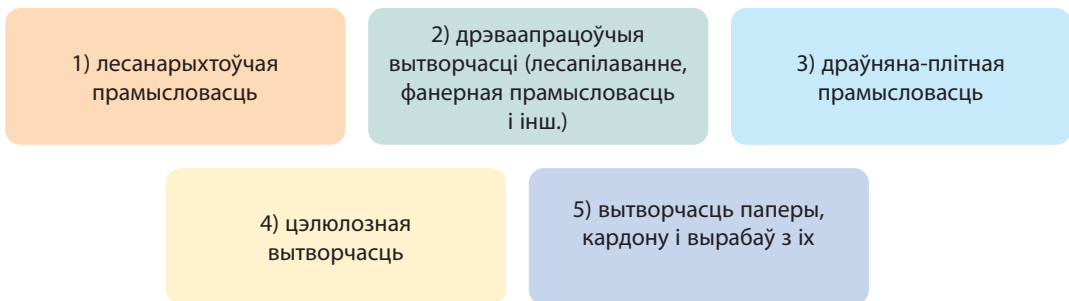
У свеце цікавага. Вырубка лясоў пачалася яшчэ тысячы гадоў таму, а драўніна выкарыстоўвалася для будаўніцтва караблёў і дамоў. Тым не менш за апошнія 20 гадоў больш за 300 млн га трапічных лясоў (больш, чым плошча Індыі) былі знішчаныя для сельскай гаспадаркі, здабычы карысных выкапняў ці гарадскога развіцця. Па прычыне актыўнай дзейнасці людзей плошча лясных рэсурсаў знізілася на каля 50 %, што само па сабе значна парушае глабальны вугляродны цыкл.

Лесапрамысловы комплекс свету, галіновая структура.

Лесапрамысловы комплекс (ЛПК) — гэта сукупнасць узаемазвязаных і ўзаемаабумоўленых галін вытворчасці, якія займаюцца гаспадарчым выкарыстаннем лясных рэсурсаў.

У *галіновай структуры* лесапрамысловага комплексу вылучаюць пяць відаў вытворчасцей (мал. 135-4).

Мал. 135-4. Склад лесапрамысловага комплексу свету

Мэблевая прамысловасць, якая разглядалася раней як частка дрэваапрацоўкі, і паліграфічная прамысловасць у сучаснай сусветнай гаспадарцы ўяўляюць сабой самастойныя вытворчасці.

Клуб знаўцаў-эканомікагеографай. Чаму найбольшыя маштабы лесанарыхтовак характэрныя для краін, якія развіваюцца?

Сучасны ЛПК характарызуецца выпускам вельмі шырокага пераліку прадукцыі (табл. 15).

Табл. 15. Віды прадукцыі ЛПК свету

Тавары і вырабы ЛПК		Групы тавараў
А. Тавары	1. Круглы лес	1.1. Паліўная драўніна
		1.2. Дзелавы круглы лес
	2. Драўняны вугаль	
	3. Драўняная шчэпка, стружка і адходы	3.1. Драўняная шчэпка і стружка
		3.2. Драўняныя адходы
	4. Піламатэрыялы	
	5. Ліставыя драўняныя матэрыялы	5.1. Шпон
		5.2. Фанера
		5.3. Стружачныя пліты
		5.4. Драўняна-валакністыя пліты
6. Драўняная маса	6.1. Механічная драўняная маса	
	6.2. Цэлюлоза	
7. Папера і кардон	7.1. Паліграфічная папера	
	7.2. Бытавая і гігіенічная папера	
	7.3. Упаковачныя матэрыялы	
Б. Вырабы з драўніны і паперы	8. Вырабы з драўніны, якія прайшлі другасную апрацоўку	8.1. Драўляная тара
		8.2. Вырабы з драўніны бытавога/дэкаратыўнага прызначэння
		8.3. Цяслярныя і сталярныя будаўнічыя драўляныя вырабы
		8.4. Драўляная мэбля
		8.5. Будынкi са зборных элементаў
9. Папяровыя вырабы другаснай апрацоўкі	9.1. Шматслойныя папера і кардон	
	9.2. Вырабы з паперы і цэлюлознай масы са спецыяльным пакрыццём	
	9.3. Капіравальныя і пераводныя папера	
	9.4. Бытавая і гігіенічная папера	
	9.5. Упаковачныя каробкі, скрыні і т. д.	

Сыравінная база лесапрамысловага комплексу. Паясны характар размяшчэння і занальных адрозненні. Плошча лясных зямель у свеце складае прыкладна 4 млрд га, або 30 % плошчы сушы без Антарктыды.

Лясныя рэсурсы размеркаваныя па свеце нераўнамерна, маюць паясны характар размяшчэння і прадстаўленыя паўночным (хваёвым) і паўднёвым (трапічным) ляснымі паясамі. Паказчык лясістасці свету складае 31 % (2020 г.). Для дзяржаў Паўднёвай Амерыкі характэрная найбольшая лясістасць сярод рэгіёнаў свету — 49 %. У Еўропе — 34 %, у Паўночнай Амерыцы — 33 %, у Афрыцы — 23 % (табл. 16).

Табл. 16. Рэгіянальныя адрозненні ў лясістасці свету, 2020 г., % (даная ФАО)

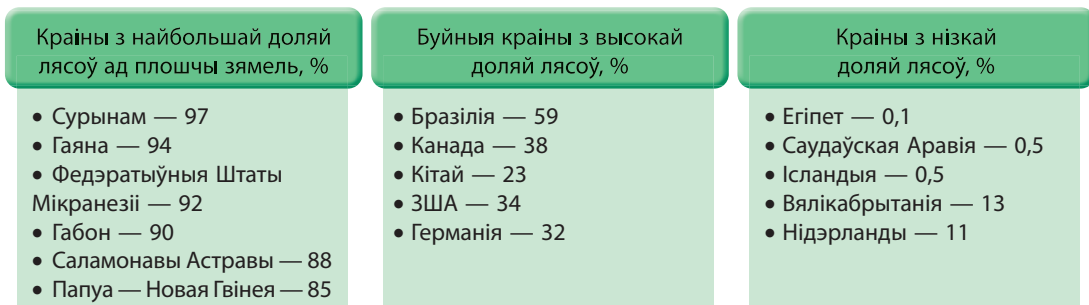
Свет, рэгіён	Лясістасць
Афрыка	23
Азія	19
Еўропа (без Расіі/з Расіяй)	34/45
Паўночная Амерыка	33
Паўднёвая Амерыка	49
Акіянія	23
Свет	31

У першую дзясятку дзяржаў з самымі вялікімі плошчамі, занятымі лясамі, у 2020 г. уваходзілі **Расія** (815 млн га, або 20 % сусветных рэсурсаў), **Бразілія** (497 млн га, 12 %), **Канада** (347 млн га, 9 %), ЗША (310 млн га, 25 %), Кітай.

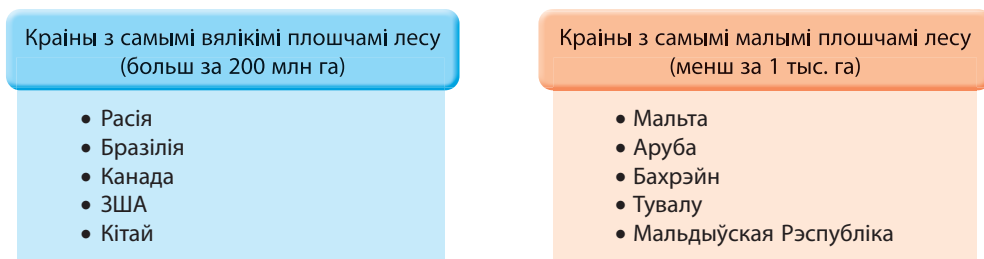

Свет і Беларусь. Лясная гаспадарка Беларусі — высокаразвітая галіна, што забяспечвае нарыхтоўку, перапрацоўку драўніны і ўзнаўленне лясоў, якія пакрываюць больш за 40 % тэрыторыі краіны. Лясы нашай краіны называюць зялёным золатам беларускіх абшараў. Важна, што ўсе лясы ў Беларусі належаць дзяржаве. Па шэрагу ключавых паказчыкаў, якія характарызуюць лясны фонд (лясістасць тэрыторыі, плошча лясоў і запас драўніны, якая расце, у пераліку на аднаго жыхара), Беларусь уваходзіць у першую дзясятку лясных дзяржаў Еўропы. Які віды склад лясоў Беларусі? Якія раёны Беларусі адрозніваюцца найбольшай лясістасцю? Ці забяспечвае сябе поўнасцю Рэспубліка Беларусь неабходнай колькасцю дзелавой драўніны?

Лясістасць краін свету. Дынаміка плошчы лясоў па рэгіёнах і групам краін. У першую тройку дзяржаў з самай вялікай доляй лясоў у структуры зямельных рэсурсаў у 2020 г. уваходзілі **Сурынам** (97,4 %), **Гаяна** (93,6 %), **Федэратыўныя Штаты Мікранезіі** (92 %) (мал. 135-5).

Мал. 135-5. Доля лясоў у зямельных рэсурсах (прыклады краін), 2022 г., %

Мал. 135-6. Плошчы лясоў па краінах свету, 2022 г.

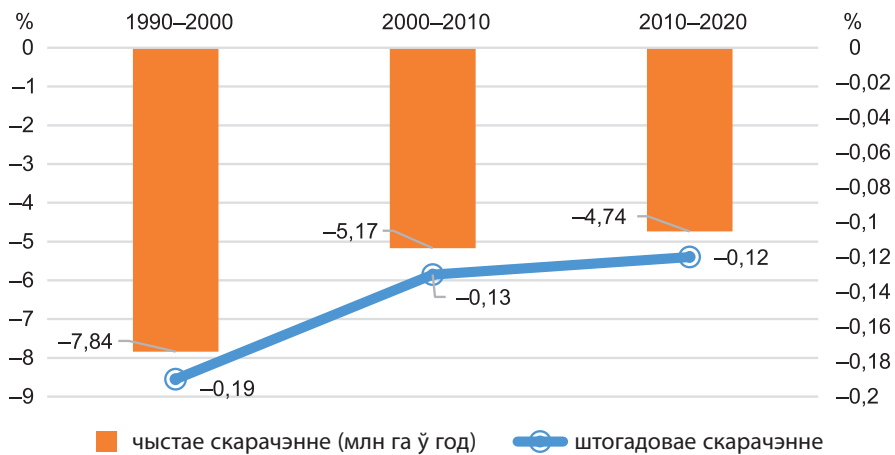
Мал. 135-7. Краіны з найбольшай доляй лясоў у плошчы лясоў свету, 2022 г., %

За перыяд 1990–2020 гг. адбыліся істотныя змены ў плошчы лясоў па рэгіёнах і краінах свету (мал. 135-6, 135-7). Для свету ў цэлым характэрнае штогадовае памяншэнне плошчы лясоў (мал. 135-8).

Найбольш інтэнсіўнае зьвязненне лясоў адбываецца ў краінах, якія развіваюцца. Да краін з найбольшым скарачэннем лясных плошчаў у 2022 г. адносіліся Гана, Балівія, Ангола, Камерун і Калумбія (мал. 135-9).

У свеце ўсё ўзаемазвязанае. Адной з галоўных прычын празмернай высечкі лесу ў Амазоніі з'яўляецца павелічэнне экспарту бразільскай ялавічыны. Аказваецца, што 60–70 % пазбаўленай ляснога пакрыва зямлі выкарыстоўваецца для развядзення буйной рагатай жывёлы, галоўным чынам фермерамі, якія трымаюць невялікія гаспадаркі (мал. 135-10).

Мал. 135-8. Скарачэнне плошчы лясоў у Швецыі, 1990–2020 гг., %

Мал. 135-9. Наступствы высечкі трапічных лясоў

Мал. 135-10. Участак трапічнага лесу Амазоніі, які быў ачышчаны для сельскай гаспадаркі

Дадатная або стабільная дынаміка лясных плошчаў характэрная ў асноўным для развітых краін і некаторых краін, якія развіваюцца (мал. 135-11). Напрыклад, для Кітая (24 %), В'етнама (23 %). У ЗША і Індыі адбываўся найбольшы рост лясных плошчаў у свеце за 2001–2021 гг.

Клуб знаўцаў-эканомікагеографу. Чаму найбольшыя маштабы лесанарыхтовак характэрныя для краін, якія развіваюцца?

Назавіце і пакажыце тры дзяржавы з найбольшай плошчай лясоў. Назавіце і пакажыце тры дзяржавы з найбольшай лясістасцю.

Краіны з ростам плошчаў лясоў (прычыны)

Кітай

(маштабныя дзяржаўныя праекты («Вялікая зялёная сцяна», пасадкі ўздоўж рэк), забарона на камерцыйныя высечкі ў натуральных лясах, аднаўленне дэградаваных зямель)

Індыя

(праграма «Зялёная Індыя», масавыя пасадкі дрэў)

Ірландыя

(актыўнае стварэнне лесапалос на былых сельгасугоддзях, дзяржаўныя субсідыі фермерам на пасадку дрэў)

В'етнам

(забарона на высечку першасных лясоў, праграмы аднаўлення мангравых лясоў і горных раёнаў)

Чылі

(развіццё плантацый хуткарослых відаў (эўкаліпт, хвоя), строгі кантроль за незаконнымі высечкамі)

Краіны са скарачэннем плошчы лясоў (прычыны)

Бразілія

(пашырэнне сельгасугоддзяў, незаконныя высечкі ў Амазоніі, паслабленне прыродаахоўнага заканадаўства)

ДР Конга

(падсечна-агнявое земляробства, незаконныя высечкі, здабыча карысных выкапняў)

Інданезія

(пальмавыя плантацыі, здабыча вугалю, асушванне тарфянікаў)

Калумбія

(незаконнае развядзенне жывёлы, здабыча золата)

Балівія

(пашырэнне сельскай гаспадаркі, пажары)

Падвядзём вынікі. Лясная гаспадарка падзяляецца на лесаводства і лесанарыхтоўкі. Пад ЛПК разумеецца сукупнасць узаемазвязаных і ўзаемаабумоўленых галін вытворчасці, якія займаюцца гаспадарчым выкарыстаннем лясных рэсурсаў. Геаграфія лясной прамысловасці шмат у чым вызначаецца размяшчэннем лясных рэсурсаў. Лясныя рэсурсы свету сканцэнтраваныя ў двух лясных паясах, якія адрозніваюцца па геаграфічным становішчы і відавым складзе, — паўночным і паўднёвым. Найбольшай плошчай лясоў валодаюць Расія, Бразілія, Канада, найбольшай лясістасцю — Сурынам, Гаяна, Федэратыўныя Штаты Мікранезіі.

Праверым свае веды. 1. У чым адрозненне паўночнага і паўднёвага лясных паясоў? 2. Чаму адбыліся змены ў геаграфіі лесанарыхтовак? 3. Чаму абязлесенне — непазбежны працэс для многіх краін? 4. Для якіх краін характэрная дадатная дынаміка плошчы лясоў, а для якіх — адмоўная? Патлумачце свой адказ.

Ад простага да складанага. 1. Падрыхтуйце выступленне на тэму «Абязлесенне — глабальная праблема чалавецтва». 2. Прадстаўце міні-праект «Безадходнае выкарыстанне драўніны».

Ад тэорыі да практыкі. Састаўце схему «Сучаснае выкарыстанне драўніны».

§ 18-3. Геаграфія асноўных вытворчасцей лесапрамысловага комплексу

Успомніце. Якія вытворчасці ўваходзяць у лесапрамысловы комплекс? Якую прадукцыю вырабляюць прадпрыемствы лесапрамысловага комплексу? Што такое лесахімія?

Для чаго мы гэта вывучаем? Якой прадукцыяй лесапрамысловага комплексу вы карыстаецеся штодня? Якія прадпрыемствы лесапрамысловага комплексу працуюць у вашым населеным пункце?

Агульная характарыстыка вытворчасцей ЛПК. У канцы XX — пачатку XXI ст. у геаграфіі сусветнага ЛПК і яго галін адбыліся вялікія змены. Рацыянальнае выкарыстанне лясоў і экалага-арыентаваныя зрухі ў сусветнай гаспадарцы абумовілі найбольшы рост відаў вытворчасцей, якія працуюць з выкарыстаннем здробненай драўніны (стружкі, шчэпкі, валокнаў). Так, вытворчасць ліставых драўняных пліт за апошнія 20 гадоў вырасла практычна ў два разы. Другое месца па тэмпах развіцця належыць

у ЛПК вытворчасці паперы і кардону. Гэта тлумачыцца ростам попыту на ўпаковачныя матэрыялы ў розных галінах сусветнай гаспадаркі. Стабільнай застаецца дынаміка вытворчасці паліўнай драўніны. Нязначны рост паказвае вытворчасць дзелавой драўніны.

У свеце ўсё ўзаемазвязанае. З аднаго кубічнага метра драўніны можа быць выпрацавана 0,6 м³ піламатэрыялаў, або пяць штук шпал, або 200 кг цэлюлозы, або каля 390 кг драўнянай масы, або 240 кг паперы, або 250 кг кардону, або 160 кг штучнага шоўку, з якога можна вырабіць 1,5 тыс. м шаўковай тканіны, або 4 тыс. шаўковых панчо, або 500 шаўковых сукенак. 1 тона хвой дае 250 кг фарбавальнікаў для мэблі. З 1 тоны драўніны можна атрымаць 300 кг крышталічнай глюкозы для харчовай прамысловасці.

У развіцці лесапрамысловага комплексу свету значна вырасла роля краін, якія развіваюцца, і вырашальны ўклад у гэта робіць Кітай. Паўночная Амерыка губляе свае пазіцыі лідара сусветнага ЛПК. Галоўным канкурэнтам становіцца Азія, якая цяпер па маштабах лесапрамысловай вытворчасці апярэджвае Еўропу.

Лесанарыхтоўчая прамысловасць з'яўляецца асновай усяго ЛПК. Гэта падгаліна прывязаная да сыравіннай базы і характарызуецца практычна арэальным характарам распаўсюджвання. Асноўнымі відамі вытворчасцей у структуры лесанарыхтоўкі з'яўляюцца вытворчасць паліўнай і дзелавой драўніны.

Клуб знаўцаў-эканомікагеографу. Па вызначэнні ФАО, да паліўнай адносяць драўніну, нарыхтаваную з асноўных ствалоў, галіны і драўніну, якая выкарыстоўваецца для вытворчасці драўнянага вугалю. Пад дзелавой драўнянай разумеюць часткі ствала дрэва пэўных памераў і якасці, нячэсаную драўніну, якія з'яўляюцца канчатковым прадуктам лесанарыхтоўчай вытворчасці або выкарыстоўваюцца як паўфабрыкаты для далейшай механічнай або хімічнай перапрацоўкі (напрыклад, для вытворчасці піламатэрыялаў, цэлюлозы, стружкавых або драўняна-валакністых пліт).

Вытворчасці паліўнай і дзелавой драўніны займаюць першыя пазіцыі ў сучаснай структуры ЛПК. Доля паліўнай драўніны складае 39 %, дзелавой — 34 %. З канца XX ст. аб'ёмы нарыхтоўкі дзелавой і паліўнай драўніны блізкія, аднак больш высокімі паказчыкамі росту аб'ёмаў характарызуецца першая.

У свеце ў 2022 г. вырабляўся 1,9 млрд м³ паліўнай драўніны. Паліўная драўніна дамінуе ў структуры дзяржаў Азіі, Лацінскай Амерыкі і Афрыкі, якія развіваюцца. Вядучымі краінамі-вытворцамі з'яўляюцца **Індыя, Кітай і Бразілія** (мал. 135-12).

У нарыхтоўках дзелавой драўніны (мал. 135-13) лідарства сярод рэгіёнаў належыць Еўропе (30 %), другое месца займае Азія (26 %). Доля Паўночнай Амерыкі складае 25 %, Лацінскай Амерыкі — 15 %. На долю Афрыкі прыпадае 4 %. Аб'ём вытворчасці

Вытворчасць паліўнай драўніны	Вытворчасць дзелавой драўніны	Вытворчасць ліставога драўнянага матэрыялу	Вытворчасць паперы і кардону
<ul style="list-style-type: none"> • Індыя • Кітай • Бразілія 	<ul style="list-style-type: none"> • ЗША • Індыя • Кітай 	<ul style="list-style-type: none"> • ЗША • Германія • Японія 	<ul style="list-style-type: none"> • Кітай • ЗША • Германія

Мал. 135-12. Вядучыя вытворцы прадукцыі лесапрамысловага комплексу свету, 2022 г.

дзелавой круглай драўніны ў свеце ў 2022 г. складаў 3,9 млрд м³. Лідзіруюць па гэтым відзе вытворчасці **ЗША, Індыя і Кітай**.

Мал. 135-13. Дзелавая драўніна

Свет і Беларусь. Рэспубліка Беларусь мае ўнікальныя аднаўляльныя лясныя рэсурсы. Такія сыравінныя запасы прадвызначаюць і шырокае развіццё дрэваапрацоўчай вытворчасці. Каля 40 арганізацый, якія вырабляюць шэраг найважнейшых таварных пазіцый з драўніны і паперы, уваходзяць у дзяржаўны канцэрн «Беллеспаперапрам», які каардынуе развіццё лесапрамысловага комплексу. Якія вытворчасці лесапрамысловага комплексу ўзніклі раней за іншыя ў Рэспубліцы Беларусь? У якім горадзе размешчанае найстарэйшае і лідзіруючае прадпрыемства ў краіне па вытворчасці паперы? Якую прадукцыю лесапрамысловага комплексу Рэспубліка Беларусь пастаўляе на экспарт?

Клуб знаўцаў-эканомікагеографай. 1. Сучасны рынак мае шмат прапаноў розных піла-матэрыялаў. Чаму піла-матэрыялы, зробленыя з парод лясоў паўночнага ляснога пояса, больш якасныя, чым піла-матэрыялы, вырабленыя з паўднёвых парод? 2. Выбіраючы паміж піла-матэрыяламі з хвой і з лістоўніцы, дасведчаны пакупнік спыніць свой выбар на апошніх. Прывядзіце некалькі фактаў, якія пацвярджаюць правільны выбар пакупніка.

Драўняна-плітная прамысловасць.

Вытворчасць ліставога драўнянага матэрыялу (ЛДМ) (мал. 135-14) уключае выраб драўняных пліт з выкарыстаннем здробненай драўніны, драўнянай стружкі, шчэпкі, драўняных валокнаў. Пры гэтым выкарыстоўваюцца тры асноўныя віды апрацоўкі драўніны: механічная, тэрмічная і хімічная.

Гэта адна з самых маладых падгалін сусветнага ЛПК, якая сфармавалася ў сярэдзіне ХХ ст. у сувязі з развіццём хімічнай прамысловасці. На працягу ХХ ст. па аб'ёмах вытворчасці лідзіравала Паўночная Амерыка. У канцы ХХ ст. пачынаецца ўздым развіцця галіны ў Азіі, і доля яе наблізілася да 40 %. У ХХІ ст. тэмпы росту ліставога драўнянага матэрыялу ў Еўропе і Паўночнай Амерыцы змяншаюцца. Доля еўрапейскага рэгіёна складае 25 % сусветнай вытворчасці, Лацінскай Амерыкі — 6 %.

Драўняна-плітная прамысловасць з'яўляецца ў наш час адной з галін у структуры ЛПК, якія развіваюцца найбольш інтэнсіўна.

Вядучымі рэгіёнамі — вытворцамі ліставых драўняных матэрыялаў выступалі гістарычна Паўночная Амерыка і Еўропа. Аднак у апошні час стала прыкметна ўзмацняцца пазіцыя Азіі, доля якой наблізілася да 40 %, пераважна за кошт Кітая.

У 2022 г. аб'ём вытворчасці ліставога драўнянага матэрыялу ў свеце склаў 375 млн м³. Вядучымі вытворцамі з'яўляюцца **ЗША, Германія і Японія**.

Вытворчасць паперы і кардону размяшчаецца ў раёнах, практычна пазбаўленых лясных рэсурсаў, з улікам спажывецкага фактару (мал. 135-15, 135-16). На гэтую падгаліну прыпадае каля 8 % у сучаснай структуры ЛПК. Традыцыйна вядучымі рэгіёнамі па вытворчасці паперы і кардону выступалі Паўночная Амерыка (40 %) і Еўропа (30 %). За апошнія гады рэзка ўзрасла доля Азіі — з 20 да 35 % сусветнай вытворчасці паперы і кардону. Гэта звязана пераважна з інтэнсіўнай дынамікай вытворчасці ў Кітаі.

Мал. 135-14. Ліставы драўняны матэрыял

Мал. 135-15. Вытворчасць паперы

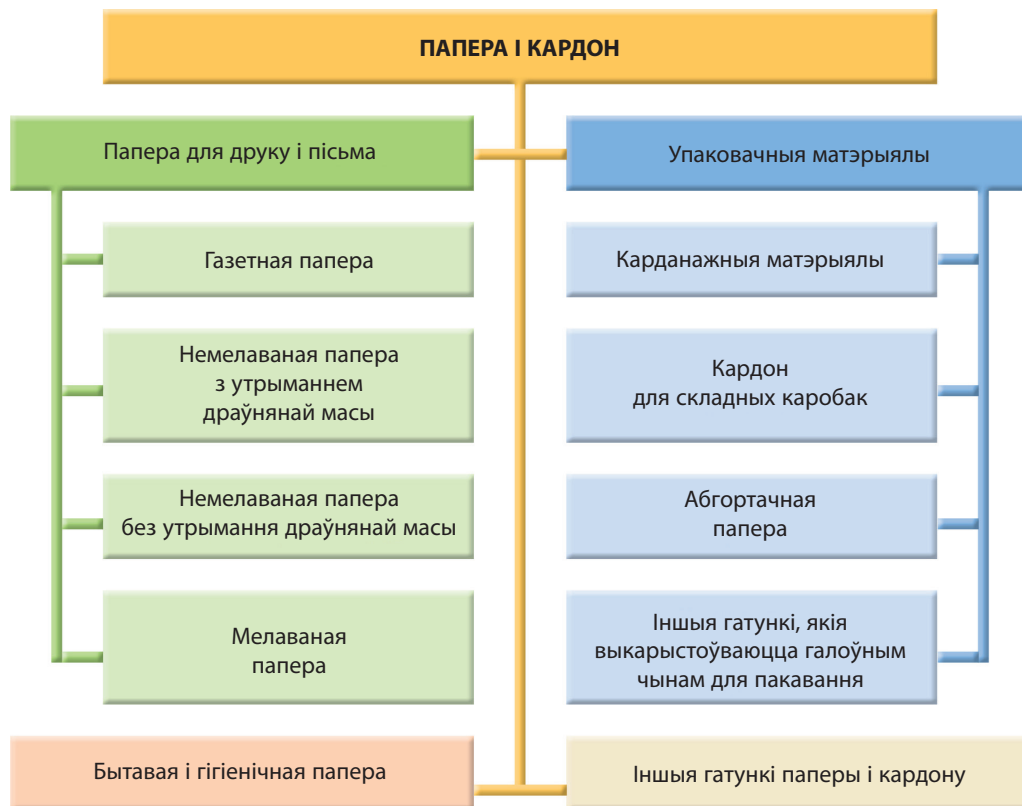

Мал. 135-16. Вытворчасць гофракардону

Паразважаем. 1. Для вырабу паперы патрэбныя раслінныя рэчывы, якія маюць дастаткова доўгае валакно, пры змешванні з вадой яны дадуць аднастайную пластычную так званую папяровую масу. Што можа быць выкарыстана ў якасці паўфабрыкату для вытворчасці паперы? 2. Цікава, што краіны — лідары па вытворчасці паперы Кітай і ЗША больш за ўсіх яе і спажываюць. Раствлумачце гэты факт.

Спажывецкі фактар сфарміраваў таксама шырокі спектр выпускаемай прадукцыі дадзенай падгаліны (мал. 135-17).

Мал. 135-17. Асноўныя віды паперы і кардону

Аб'ём вытворчасці паперы і кардону ў свеце ў 2022 г. склаў 414 млн м³. Вядучымі вытворцамі з'яўляюцца **Кітай, ЗША і Германія**.

У свеце цікавага. 1. Паперу можна па праве лічыць адным з самых вялікіх адкрыццяў чалавецтва. Першая папера была зробленая прыкладна ў II ст. да н. э. у Кітаі. Для яе вырабу выкарыстоўвалі сцёблы бамбуку. Больш за 15 стагоддзяў людзі шукалі новыя спосабы вытворчасці паперы. 2. Ад 13 да 21 г якаснай драўніны неабходна для вытворчасці аднаго аркуша паперы фармату А4. Каб вырабіць адну сярэднюю кнігу, спатрэбіцца ад 5 кг драўніны. 3. У свеце існуе больш за 400 відаў паперы. 4. Вытворчасць паперы — складаны працэс, які спалучае восем розных тэхналагічных аперацый.

Геаграфія міжнароднага гандлю прадукцыяй лесапрамысловага комплексу.

Міжнародны гандаль драўнінай развіваецца апераджальнымі тэмпамі ў параўнанні з нарыхтоўкамі. У яе зараз уцягнута 12 % дзелавай драўніны, што нарыхтоўваюць, 8 % з якіх складае круглы лес. Найбольшыя тэмпы росту аб'ёмаў як экспарту, так і імпарту характэрныя для паліўнай драўніны.

Міжнародны гандаль у лесапрамысловым комплексе мае шэраг асаблівасцей. Напрыклад, паліўнай драўнінай гандлююць пераважна краіны, якія маюць уласныя лясныя рэсурсы. У той жа час у гандлі астатнімі відамі прадукцыі ўдзельнічаюць як краіны з ляснымі рэсурсамі, так і тыя, якія працуюць на базе імпартнай сыравіны. Так, у 1990-я гг. да маштабнага выкарыстання імпартнай сыравіны ў вытворчасці рознай экспартнай прадукцыі (піламатырыялаў, фанеры, паперы, кардону) перайшоў шэраг еўрапейскіх і ўсходнеазіяцкіх дзяржаў.

Асноўнымі экспарцёрамі паліўнай драўніны ў свеце ў 2022 г. былі Батсвана, ПАР і Германія. Па экспарце дзелавага круглага лесу вылучаліся Фінляндыя, Швецыя, Аўстрыя. Найбуйнейшымі экспарцёрамі ліставага драўнянага матэрыялу выступаюць Германія, ЗША і Вялікабрытанія, паперы і кардону — Германія, ЗША і Кітай.

1. Назавіце і пакажыце тры дзяржавы з найбольшай доляй вытворчасці паліўнай драўніны ў свеце.
2. Назавіце і пакажыце тры дзяржавы з найбольшай доляй вытворчасці піламатырыялаў у свеце.
3. Назавіце і пакажыце тры дзяржавы з найбольшай доляй вытворчасці ліставага драўнянага матэрыялу, паперы і кардону ў свеце.

Найбуйнейшыя ТНК лесапрамысловага комплексу. З канца XX ст. важную ролю ў развіцці лесапрамысловага комплексу пачынаюць адыгрываць транснацыянальныя карпарацыі. Буйныя паўночнаамерыканскія і еўрапейскія кампаніі лідзіруюць у драўняна-плітачнай, цэлюлознай і папяровай галінах.

Вытворчы працэс у гэтых галінах даволі складаны і патрабуе наяўнасці спецыяльнага абсталявання. Таму найбольш эфектыўнай з'яўляецца буйнамаштабная вытворчасць. Гэта вызначыла першапачатковае засяроджванне драўняна-плітачнай, цэлюлознай і папяровай вытворчасці ў буйных кампаніях.

Актыўная дзейнасць ТНК спрыяе падвышэнню вагі ў сусветным ЛПК краін, якія развіваюцца. Дзякуючы нізкім выдаткам і хуткаму росту спажывання яны з'яўляюцца больш прывабнымі аб'ектамі інвеставання, чым развітыя краіны.

Практычна для ўсіх самых вялікіх галіновых ТНК характэрнае засяроджванне асноўных інтарэсаў у вытворчасці паперы, кардону і прадукцыі з іх (тары, пакавання, санітарна-гігіенічных вырабаў і т. п.).

У свеце ТНК. Больш за палову тэрыторыі Швецыі пакрыта лясамі, якія могуць выкарыстоўвацца ў камерцыйных мэтах. Аднак гадавы аб'ём лесанарыхтовак складае толькі 80 % ад патэнцыйна магчымага. У выніку Швецыя мае самыя вялікія ў Еўропе запасы лесу. Швецыя ўваходзіць у лік найбуйнейшых у свеце экспарцёраў прадукцыі лясной прамысловасці разам з ЗША, Канадай і Фінляндыяй. Асноўны экспартны рынак — Заходняя Еўропа. Кампаніі Stora Enso, AssiDoman і Sodra з'яўляюцца самым вялікімі ў свеце пастаўшчыкамі піламатырыялаў.

Па даных за 2022 г., найбуйнейшымі ТНК у лесанарыхтоўчай падгаліне з'яўляюцца International Paper (ЗША), Kimberly-Clark (ЗША), Stora Enso (Фінляндыя — Швецыя), Svenska Cellulosa (Швецыя) і UPM-Kymmene (Фінляндыя).

Падвядзём вынікі. Лесапрамысловы комплекс уключае ў сябе вытворчасць круглага лесу, паліўнай, дзелавой драўніны, ліставога драўнянага матэрыялу, паперы і кардону. Сусветнымі лідарамі па вытворчасці паперы і кардону з'яўляюцца Кітай, ЗША, Германія.

Праверым свае веды. 1. У чым адрозненне ў развіцці лесапрамысловага комплексу развітых краін і краін, якія развіваюцца? 2. Якія краіны з'яўляюцца асноўнымі экспарцёрамі прадукцыі лесапрамысловага комплексу? 3. У якія краіны і рэгіёны накіраваны асноўныя патокі імпарту прадукцыі лесапрамысловага комплексу?

Ад простага да складанага. 1. Прапануйце і абгрунтуйце перспектывы выкарыстання другаснай сыравіны ў лясной прамысловасці. 2. Як НТР паўплывала на развіццё лесапрамысловага комплексу?

Ад тэорыі да практыкі. 1. З дапамогай дадатковых крыніц інфармацыі састаўце схему прамысловага цыкла вытворчасці паперы. 2. Выканайце практычную работу па тэме «Геаграфія лясной гаспадаркі свету».

Практычная работа 18. Аналіз лясістасці і дынамікі плошчаў лясоў у рэгіёнах свету (праца з контурнай картай).